

O, uzaq nağıllardan, çox uzaq əfsanələrdən qopub gəlib elə bil... Yulüstü nəfəsini dərib, dincəlmək üçün dünyamızda qonaq sifətilə, sakin qiyafəsində bir balaca əylənməli olub. Dünyaya İsmayıl adıyla göz açıb. Ruhu saz həzinliyindən, söz kövrəkliyindən maya tutub. Urəyinin odu, ruhunun sevgisi, gözünün nuru, qəlbinin yumşaqlığı onun müəllimlik təbiətindən irəli gəlib.

İsmayıl Oruc oğlu Məmmədov (2011-ci ildən Məmmədli soyadını götürmüşdür) 1946-cı il noyabrın 15-də Basarkeçər rayonunun Sədanaxaç (sonradan kəndin adı Güney adlandırılmışdır) kəndində Aşıq Oruc Vəli oğlu Əhmədovun və Züleyxa ananın ailəsində anadan olmuşdur. O, 1952-1956-cı illərdə Göyçədə Güney kəndində ibtidai təhsil almış, 1956-1962-ci illərdə Zəhmət kənd orta məktəbində oxumuş, 1962-ci ildə M.F.Axundov adına Azərbaycan Pedaqoji Dillər İnstitutunun alman-Azərbaycan dilləri şöbəsinə qəbul olunmuş və 1967-ci ildə oranı bitirmişdir. 1967-1970-ci illərdə Azərbaycan Ensiklopediyası Baş redaksiyasında əvvəlcə transkripsiyaçı-redaktor, sonra böyük elmi redaktor vəzifələrində çalışmışdır. 1968-1969-cu illərdə ordu sıralarında hərbi xidmətdə olmuşdur. 1970-1973-cü illərdə Azərbaycan Elmlər Akademiyası Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun əyani şöbəsinin aspiranturasında oxumuşdur. 1974-cü ildə filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır. İsmayıl Məmmədli 1993-cü ildə "Azərbaycan dilinin etnoqrafik leksikası" mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə edərək elmlər doktoru alimlik dərəcəsi almışdır. İ.Məmmədli 1974-1980-ci illərdə Dilçilik İnstitutunda kiçik, 1980-1988-ci illərdə böyük elmi işçi vəzifələrində çalışmışdır.

O, Azərbaycan dilinin leksikologiyası və leksikoqrafyası problemlərinin araşdırılması ilə məşğuldur. İ.Məmmədlinin "Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti", "Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti", "Frazeologiya və məcazlar lüğətləri"nin tərtibi işində apardığı tədqiqatların böyük elmi əhəmiyyəti vardır.

İ.Məmmədlinin əsas tədqiqatları Azərbaycan dilçiliyi, habelə türkologiya üçün olduqca mühüm və aktual bir problemin - sahə leksikalı içərisində qədimliyi, zənginliyi, milliliyi, məhsuldar sözyaratma və üslubi imkanları ilə seçilən etnoqrafik leksikanın öyrənilməsinə həsr olunmuşdur. O, ilk dəfə olaraq sahə leksikalı üzrə monoqrafik yolla araşdırmalar aparmış, Azərbaycan dilçiliyində ilkin və orijinal təsnifat vermiş, etnoqrafik leksika əsasında söz yaradıcılığının aparıcı mövqeyini aşkar etmiş, tematik, struktur-semantik, funksional-üslubi, sinxron, habelə etnik-kulturoloji-tarixi planda linqvistik təhlil aparmışdır.

İ.Məmmədlinin tədqiqatları Azərbaycan dilçiliyinin üslubiyat, lüğətçilik, onomalogiya, etnoqrafik dilçilik, şifahi dil kimi ən aktual sahələrini, təbii dilçilik məsələlərini əhatə edir. Xüsusilə

ləri barədə araşdırmalar aparmış, filologiyamıza dəyərli töhfələr bəxş etmişdir.

Ayrı-ayrı illərdə yazdığı "Ekran, efir və dilimiz", "Azərbaycanca-rusca etnoqrafiya terminləri lüğəti", "Vurğu lüğəti", "Azərbaycanca-rusca danışıq kitabı", "Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti", "Axtarışlar, anımlar, yozunlar", "Azərbaycan dilinin etnoqrafik leksikası", "Qəzet dilinin leksikası", VIII və IX siniflər üçün dərslik və digər əsərləri dediklərimizə sübutdur.

İ.Məmmədli 1989-cu ildən Dilçilik İnstitutunda Lüğət və terminologiya (hazırda Təbii dilçilik adlanır) şöbəsinə rəhbərlik edir. Bu müddət ərzində "Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti" (3 cildə), "Yeni sözlər lüğəti", "Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti" (təkmilləşdirilmiş, artırılmış yeni nəşri), "Azərbaycan dilinin məcazlar lüğəti" hazır-

Dilimizin keşiyində dayanan alim

İ.Məmmədli "Azərbaycan dilinin etnoqrafik leksikası" mövzusunda tədqiqat əsəri ilə Azərbaycan xalqının soykökü, qədim maddi və mənəvi mədəniyyəti, habelə ana dilimizin zəngin söz yaradıcılığı prosesi kimi problemlərini dərinlən araşdırmış, azərbaycanşünaslığa dəyərli bir töhfə bəxş etmiş, dilçiliyimizdə etnolinqvistika kimi yeni bir elmi istiqamət açmışdır.

İsmayıl Məmmədlinin nüfuzlu elm adamı olması, tanınmış ziyalılığı təkcə diplomları, elmi dərəcəsi, elmi rütbəsi ilə yox, həm də yüksək vətəndaşlıq mövqeyi, humanizmi və mənəvi təmizliyi ilə də daha çox bağlıdır. Onun kamil şəxsiyyətində ən gözəl alimlik və insanlıq əlamətləri cəmləşmişdir.

Təkcə Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun əməkdaşları deyil, bütün AMEA-nın alim və professorları İsmayıl müəllimi işi, sözü bütöv, sadə, saf və səmimi bir insan kimi tanıyırlar.

İsmayıl müəllimin dəyərli əsərləri Azərbaycan dili tarixi, leksikoqrafiya, etnoqrafik leksika və s. sahələrdə bir sıra mühüm problemləri həll edərək müəyyən boşluqları doldurmağa xidmət göstərir. Özünün elmi təfəkkür genişliyi, faktlara yanaşma cəsarəti, elmi ümumiləşdirmə qabiliyyətini nümayiş etdirmiş, bu sahədə nüfuzlu sözünü demiş, problemlərə düzgün istiqamət taparaq özünün elmi konsepsiyasını yaratmağa nail olmuşdur.

İsmayıl Məmmədlinin yaradıcılıq diapazonu geniş və əhatəlidir. O, çətin elmi problemin zəhmətinə qatlaşaraq Azərbaycan dilçiliyinin aktual məsələ-

lanmışdır. "Səməd Vurğunun bədii dilinin izahlı lüğəti" 2011-ci ildə nəşr olunmuşdur. Bu lüğətin redaktoru, tərtibçisi olmuş, professor İ.Məmmədli 2014-cü il iyunun 10-da Səməd Vurğun mükafatına layiq görülmüşdür.

İ.Məmmədlinin şöbəyə rəhbərliyi dövründə 17 nəfər filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, 6 nəfər elmlər doktoru dissertasiyası müdafiə etmişdir. O, 45 ildən artıqdır ki, bütün qüvvə və bacarığını ana dilimizin tədqiqi, tədrisi və təbliği işinə, elmi və pedaqoji kadrların hazırlanmasına həsr edir. Alim aspirantlıqdan şöbə müdirliyinə, professorluğa qədər bir şərəfli yol keçmişdir. Neçə illərdir ki, İsmayıl Məmmədli Milli Məclisin Mədəniyyət Komitəsinin üzvüdür. Ayrı-ayrı universitetlərdə "Müasir Azərbaycan dili", "Niq mədəniyyətinin əsasları", "Üslubiyyat", "Natiqlik sənəti", "Dilçiliyə giriş" fənlərindən mühazirələr oxuyur.

İ.Məmmədli 200-dən artıq elmi əsərin və məqalənin müəllifidir. Bunlardan 13-ü monoqrafiya və lüğətlərdir. Elmi araşdırmalarının nəticələri olan 92 əsəri jurnal və məcmuələrdə, həmçinin dövrü mətbuat səhifələrində dərc olunmuşdur. Kitablari haqda Azərbaycan EA Xəbərlərində, "Türkologiya" jurnalında və ayrı-ayrı mətbuat səhifələrində müsbət resenziyalar, rəylər dərc olunmuşdur. Professor İ.Məmmədli bir çox lüğətlərin: "C.Cabbarlının dilinin lüğəti", "Azərbaycan dilinin frazeologiya lüğəti", "Azərbaycanca-İspanca", "Azərbaycanca-İtalyanca", "Azərbaycanca-bolqarca", "Azərbaycanca-çexca",

"Azərbaycanca-polyakca" və b. ikidilli lüğətlərin redaktoru və tərtibçiləridir. Alim müasir dilçiliyin müxtəlif problemlərinə aid keçirilmiş beynəlxalq, ümumittifaq və respublika simpozium və konfranslarında dəfələrlə məruzələrlə çıxış etmişdir.

İ.Məmmədlinin Azərbaycan dilinin təbliği işində də xidmətləri böyükdür. O, 1981-1989-cu illərdə Azərbaycan Tele-radio Verilişləri Qapalı Qəhdmar Cəmiyyətində "Azərbaycan dili" və "Dil xalqın mənəvi sərvətidir" televiziya və radio proqramlarını hazırlamış və aparıcısı olmuşdur. 1998-ci ilin aprelində Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun Elmi Şurası və kollektivi tərəfindən "Dilçilik" ixtisası üzrə AMEA-nın müxbir üzvlüyünə İ.Məmmədlinin namizədliyi irəli sürülmüş və yekdilliklə səs verilmişdir. 2002-ci ildən o, həm də Ədliyyə Nazir-

liyində baş məsləhətçidir, dövlət qulluğunun kiçik müşaviridir. Hazırda AMEA-nın Dilçilik üzrə elmlər doktoru alimlik dərəcəsi verən Birləşmiş müdafiə Şurasının, Institut Elmi Şurasının, Dilçilik üzrə Respublika Əlaqələndirmə Şurasının və AMEA Terminologiya Komitəsinin üzvüdür. Həmçinin Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin və Jurnalistlər Birliyinin üzvüdür.

1994-cü ildən AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun nəzdindəki Dissertasiya Şurasının, Azərbaycan Prezidenti yanında Dövlət Dil Komissiyasının üzvüdür. 2013-cü ildə Azərbaycan Prezidentinin Sərəncamı ilə "Tərəqqi" medalı ilə təltif olunub, 2004-cü ildə "H.B.Zərdabi media mükafatı və diplomu"na layiq görülmüşdür. 3 övladı - bir qızı və iki oğlu, 4 nəvəsi vardır.

70 yaş nədir ki! Bu pilləyə qalxanadək böyük tarixi hadisələrin şahidi olan, zəngin həyat təcrübəsinə yiyələnən belə görkəmli ziyalıya bizim hər birimizin böyük ehtiyacımız var. Uzun illərin əməyi İsmayıl müəllimi zənginləşdirib, nəcibləşdirib, onu xeyirxah bir insana çevirib.

Dünyada ən uzun yol - insanın özünə qədər gəlib çıxdığı yoldur - deyirlər. Əgər bir insan müqəddəs sözün işığında özüne yol başlayıbsa, ona yalnız "Uğur olsun!" demək lazımdır. Yolçu yolda gərək, İsmayıl müəllim!

Fizuli MUSTAFAYEV,
AMEA Nəsimi adına Dilçilik
İnstitutunun əməkdaşı,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru